

- clenyésző rovátkos pontjaik között is durván pontozottak. Hossza 4—4·5 mm. — Előfordul egész Európában, nálunk közönséges. 2. *violacea* Linné.
- A csápok töve és a lábak vörösek 3.
3. A csápok a bunkóig, a lábak egészen vörösek. Az előtor háta és a szárnyfedők sűrűn pontozottak 4.
- Az első csápiz és a lábak vörösek, a csápok többi része és a tarsusok feketék; az előtor háta kevésbé erősen pontozott, a szárnyfedők sűrűn szemcsézettek. Hossza 5—7 mm. — Fiuméből lett leírva, valószínű, hogy ezen faj hajóval importált exotikus állat ... 5. *Konowi* Hoffm.
4. A szárnyfedők rövid odasimuló szürkés vagy sárgás szürke szőrökkel fedettek. Némelykor az állat felül nem kék vagy zöldeskék, hanem sötét bronzszínű (= *var. aeneipennis* m.) Hossza 4—5 mm. — Egész Európában fordul elő, nálunk közönséges, az új fajváltozatot Pével János gyűjtötte 3. *rufipes* De Geer.
- A szárnyfedők szőrzete fekete és az odasimuló szőrökön kívül, elszórta hosszabb felálló szőrök is vannak. Hossza 4—5 mm. — Kozmopolita Eddig előbbi fajtól nem különböztették meg, a magyarországi anyag között a következő helyekről származó példányokat találtam: I. Budapest; V. Szász-Sebes; VI. Oravicza, Herkulesfürdő, Rumunyeszt 4. *pilifera* Reitt.

13. *Opetiopalpus* Spinola.

A fej, az előtor, torpaizs, lábak és csápok vörösek; a szárnyfedők kék vagy zöld-színűek, erősen pontozottak; az utómell és potroh fekete. Hossza 2—3·5 mm. — Közép-Európában fordul elő; hazánkban nem ritka.

1. *scutellaris* Panz.

Az *Acherontia Atropos* története.

Irta *A. Aigne Lajos*.

II.

Az utóbb említett kimutatás után azt hihettük volna, hogy a vitás kérdés egyszersmindenkorra el van intézve. De nem! Időről-időre újra akadnak nem kevésbé jeles lepkészek, kik elődci kutatásait és feljegyzéseit nem ismerve, vagy tekintetbe nem véve, a régi balhiedelmet ismét hirdtetgetik.

Ilyenek különösen Rössler, Pabst és Rühl. Rössler (i. h.) csak feltételes híve a régi tannak. Szerinte az *Atropos* alkalmasint Afrikából vagy Indiából vándorolt be, még pedig a burgo-

nya meghonosodása után, mert — úgymond — előbb alig talált volna elegendő táplálékot, hiszen a többi növény, melyen hernyója találtatott, részben a burgonyával csaknem egyidőben honosodott meg nálunk, mint a jázmin, Bignonia és Lycium, részben pedig (pl. a kecskerágó, maszlag, sárgarépa és Erigeron) alighanem csak szükségbeli pót-táplálékot képezett. Nevelt bábból, ezt megengedi, a lepke júliusban kel ki, de szabadban ez időben vagy éppen tavaszkor sohasem találtatott, holott őszkor gyakori. Az őszi ivadék azonban ritkán szaporít. Csak egy esetet tud, hogy ennek petéiből ősszel a burgonya aratásnál kifejlett hernyót találtak. Valószínűnek tartja, hogy csak az első ivadéknak áttelelő bábjai tartják fenn a nemet. Itt tehát meghonosodott bevándorlóról van szó.

Sokkal határozottabban nyilatkozik Pabst (i. h.). Szerinte az *Atropos* valószínűleg csak a múlt században, Afrikából vagy Kelet-indiából vándorolt be Európába, s itt a délibb tájakon meghonosodván két ivadékban röptül, májusban vagy június elején s ismét július végén kelvén ki. Innen egyes példányok északibb vidékekre, Németországba is elszállingóznak, de nem júniusban, amikor ott még sohasem találtak lepkét, hanem júliusban. S ezektől származnak az augusztus-szeptemberben olykor gyakrabban előforduló hernyók s az októberben kikelő lepkék, melyek azonban nem szaporítanak, míg az őszkor ki nem fejlődött bábok télen át kivétel nélkül tönkre mennek, úgy hogy a következő évben az *Atropos* elő se fordulna, ha újabb példányok be nem vándorolnának.

Majdnem egyidejűleg Rühl egész kis *Atropos*-mozgalmat idézett elő. Ő s elvtársai, ¹⁾ mellőzve minden forrástanulmányt és csak saját észleleteikre támaszkodván, abból indulnak ki, hogy az *Atropos* hernyójának legfőbb tápnövénye a burgonya, Európában csak a múlt századnak közepe táján nyervén általános meghonosítást, egyéb tápnövényei közül a Lycium és Bignonia csak a jelen század elején, a Zygophyllum, Philadelphus és Solanum melongena pedig csak századunk 20-as éveiben honosodván meg nálunk, — ebből azt a következtetést vonták le, hogy az *Atropos* keleti állat, mely Európában a burgonyának általános termesztése előtt nem tenyészhetett, és csak azóta vándorolt be. — Sőt még tovább mentek. Abból a téves nézetből indulván ki, hogy a báb burgonyakapálaskor vagy télen okvetlenül tönkremegy, az őszi lepke pedig terméketlen: merész hypothesisokkal igyekeztek a hernyónak és lepkének évenként való előfordulását magyarázni.

¹⁾ Societas Ent. I. 1886. 7. sk.; VI. 45. l.; VIII. 3 5. l. Cfr. Gaschet, Ann. Soc. Ent. France 1876. VI. 509. l.

Némelyek — öntudatlanul Réaumurrel — azt állították, hogy az őszi lepke igenis párizik, de az áttelőlő megtermékenyített nőstény petéit csak tavaszkor rakja le. De ez a tan nem akadt hívőkre; nagyon valószínűtlennek, sőt természetellenesnek tartotta mindenki, hogy a nőstény a megtermékenyített petét hat hónapig tartsa magában. Hiszen már Rösel sem hitte ezt, mivel minden lepke, a megtermékenyített petéit csakhamar letojja.

Ennélfogva a legtöbben annak az általánosan divó balvéleménynek hódoltak, hogy az *Atropos* Közép-Európában még ma sem honos, és hogy az ősz felé előforduló hernyók csupáncsak tengeren át évről évre hozzánk ellátogató lepkéktől származnak. Ámde ez esetben is szükségkép meg kellett volna találni az átjött lepkéket; minthogy azonban azt nyáron sokáig — állítólag addig soha — nem találták Németországban, a hypothesis újabb hypothesis-sel kellett támogatniok, azzal ugyanis, hogy csakis megtermékenyített nőstények jönnek tengerentúlról, a melyeket aztán, miután petéiket lerakták volna, a *madarak* szőröstől-bőröstől felemésztenek; mert ha hímek is jönnek, azokra mégis csak ráakadtak volna.

Csodálatos, hogy ez a meseszerű s magában véve tarthatatlan tan manapság is még hívőkre találhat! Hiszen a mily természetellenes, hogy a hímnél lomhább, nehezkesebb nőstény, hímek nélkül messze útra keljen, — oly képtelenség feltenni azt, hogy csupán megtermékenyített nőstények vándorolnak ki oly tájakról, hol az éghajlat enyhe s a hol ivadékaik a tápnövények bővében vannak — zordabb vidékre, a hol hernyóik a táplálkozásban előbb lehetnének megszorulva mint odahaza. Pedig az *Atropos*-nak is, mint minden rovarnak, sőt mindennemű állatnak vándorlása főleg egy okra vezethető vissza: az eledel hiányára; az pedig nála bizonyára nem forog fenn. De meg, ha csakugyan előfordulna az a képzelhetetlen eset, hogy a mi *Atropos*-unk tengerentúli otthonait Kis-Ázsiában, Örményországban, Afrikában s a Kanári-szigeteken *egyidőben* nagy aszály sújtaná s az állat kényszerülve lenne akkor, de csakis akkor s nem minden évben, virulóbb tájakat felkeresni, mire való lenne neki a Balkán hegységen vagy épen az Alpokon át egészen északi Németországig, sőt Skóciáig és Svédorszáig vándorolnia, mikor sokkal közelebb, Török- és Görögországban, az olasz félszigeten, valamint Spanyol- és Franciaországban elegendő tápnövényre akadna? S ha már vándorolnia kell, miért nem keresi fel soha a keleti vidékeket pl. Persiát, Turánt, Turkesztánt, a hol bujább a növényzet, mint a zord északon? Vagy ha P a b s t

szerint az évi bevándorlás Déli-Európából történnék, ott évenként uralkodó általános aszályt kellene feltételeznünk, mely az állatokat bővebb táplálék keresésére késztené, ez esetben mért mennének épen mindig északra, és mért soha sem keletnek? Mert az már mégis csak lehetetlen, hogy egyidőben és minden évben az egész középtenger melléket tűrhetetlen aszály sújtsa.

No, de hagyjuk el a mesék országát!

Az *Atropos* európai állat, melynek elterjedése a mérsékeltbb éghajlatú Európára, egész Afrikára, Kis-Ázsiára s Örményországra kiterjed. Meglehet, hogy Európában eredetileg csak a délibb országokra szorítkozott, és hogy a burgonya meghonosításával elterjedése is némileg tágult s azóta, a bővebb tápláléknál fogva szaporább is lett; de kétséget sem szenved, hogy Európában, nevezetesen Magyarországon is, sokkal előbb volt honos, mint a burgonya. Különben a burgonya voltaképp csak szűrségbeli s nem eredeti tápnövénye, melyhez élete kötve van; mert ha az volna, a burgonya hazájában, Peruban is gyakran kellene előfordulnia, onnan pedig, valamint egész Amerikából Acherontiát nem ismerünk.¹⁾ Volt a burgonya és *Lycium* előtt is elég tápláléka, hogy többet ne említsünk, itt volt a maszlag és a kender; nem is említve azt a fényes étlapot, melyet az előbbi fejezetben közöltünk, és melyen a dohány is szerepel, úgy hogy ha valamikor a burgonyára rossz esztendő találna lenni, egyáltalában nem lehetetlen, hogy akkor a hernyó dohányunkat is megízleli. Németországban — hogy talán kissé triviális hasonlattal éljünk — nagy területeken a föld népének manapság fő tápláléka a burgonya: hát szegények csak a burgonya meghonosodása óta laknak ott, vagy csak azóta szoktak rá az evésre?

Az a körülmény, hogy a lepke a múlt században nagyon ritka volt, és hogy csak közepe tájt találták általánosabban, — mit sem bizonyít, hiszen az *Atropos*-nál nem kevésbé nagy és feltűnő *Saturnia Caecigena* és *Lasiocampa otus* is csak hatvan évvel ezelőtt fedezték fel, s a különben oly szemes német entomológusok Lübeckben a közönséges *Papilio Machaon* hernyóját is csak a múlt század közepén találták meg először.

Ezek után kétséget sem szenved, hogy az *Atropos* Magyarországon, de sőt egész Közép-Európában is ős időktől fogva honos állat.

S alighanem ugyanannak tekintetendő a *Deilephila nerii* L.

¹⁾ Téves Pabst-nak azon állítása, hogy Mexikóban, és Bergeé, hogy Déli-Amerikában is él *Acherontia* faj.

is, melyet általában jövevénynek mondanak, melynek hernyóját azonban Sziléziában Vinca major és V. minor nevű növényeken, ¹⁾ Magyarországon pedig, nevezetesen a dévai várhegyen somfán is találtak, ²⁾ úgy hogy egyáltalában nincsen kizárólagosan Olean-derra utalva, s annélkül is megélhet. Különböben nem is olyan régen volt, mikor a *Sphinx convolvulit* is hospesnek mondták. ³⁾

¹⁾ Standfuss, Hanlb. d. pal. Gross-Schmetterl 2. Aufl. 127. l.

²⁾ Bordan István szerint, ki 1881-ben Déván somfán hat hernyót talált.

³⁾ G a s c h e t: Ann. Soc. Ent. France. VI. 1876. 509. l.

A Hymenopteraék gyűjtéséről.

Irta Mocsáry Sándor.

II.

Májusban, a mely időszak beálltával, midőn már az Anchusa, Nonnea, Borago, Muscari racemosa virágozni kezdenek, jelenik meg a hosszúcsápú s Magyarország faunáját különösen jellemző Eucera-Tetralonia-fajok nagyobb része, számos levéldarázs, fürkészféle, kaparó- és redősszárnyú darázs, a nagyobb fajú Anthrenák és élősdiék: a Nomadák. Fémdarázs ekkor még csak kevés van; de a hó vége felé és júniusban, midőn már a fűtejfélék s különösen az Euphorbia glareosa virágzik, már nagyobb számban találhatók úgy a növényeken, mint a virágzó cziczukoron, ernyős növényeken s az olyan helyeken, hol gazdáik: a redősszárnyú darazsak és méhfélék fészkelnek. A Sisymbrium columnae, Stachys recta, Onobrychis arenaria, a Carduus- és Centaurea-félék és főleg a Salvia sylvestris, Nigella arvensis, Scabiosa ochroleuca stb. sokféle darázs- és méhfélének kedvencz virága.

Június vége felé s főleg júliusban a hártvásszárnyú rovarok nagy része a lapályos vidékeken élte folyamát már bevégezte. De az akkor előforduló fajok között nagyon sok van olyan, mely hazánk faunájára nézve jellemző s a melyek messze nyúló elterjedési körrel bírnak s Algirig, Turkesztánig és a Kaukázusig megtalálhatók.

A mint kevesbedik a rovarélet a lapályon, a szerint növekszik a hegyes vidékeken, hol főleg júliusban éri el teljességét. Itt főleg a levéldarazsak és fürkészfélék jelennek meg legnagyobb